

BİLİŞİMİN ETİK OLARAK KULLANIMININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

EVALUATION OF THE USAGE OF INFORMATION TECHNOLOGIES ON BEHALF
OF VARIOUS ETHICAL INTERESTS

Mikail SÖYLEMEZ¹
Fatih BALAMAN²

Öz

Bilgisayar ve internet kullanıcılarının sayısındaki artış ve kullanıma başlama yaşındaki düşüş bilişimin kurallarına uygun olarak kullanımının önemini artırmaktadır. Günümüzde bilişimin etik kullanımı küresel bir sorun haline gelmiştir. Bilişimin etik kullanımı bireyler arasında farklılık gösterebilir ve farklı bilişim etiği düzeylerine sahip olabilir. Bilişim etiğine etki eden faktörler dikkate alınarak ve bu faktörlerin sebepleri araştırılarak daha bilinçli bireyler yetiştirilebilir. Çalışmada öğrencilerin bilişimi etik kullanma düzeylerine etki ettiği düşünülen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Mustafa Kemal Üniversitesi Kırıkhan Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 219 öğrenci üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre bilişimi etik kullanım cinsiyet göre farklılık göstermekte iken yaş ve günlük bilgisayar kullanım süresi değişkenlerinin bilişimi etik kullanım düzeyleri üzerinde etkisi bulunamamıştır. Ayrıca bilgisayar ve internet kullanımı bilgisi ile de bilişim etiği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: internet, bilgisayar, etik, bilişim, ahlak, teknoloji

Abstract

The increase in the number of computer and internet users and the decrease in the beginning level of age for computer using emphasized the right usage on the base of the rules upon information. The ethical usage of information facilities has become a global problem. The ethical usage of information facilities can vary across the individuals and have different information ethics levels. By paying attention up on the factors which are effective on information ethics, and searching the reasons of those factors, more conscious individuals can be raised. In this study, the factors which are potentially effective up on the level of the usage of information ethics by the individuals were tried to be determined. By this purpose, according to the result of the study which was done upon 219 students in Mustafa Kemal University Kırıkhan Vocational School, the ethical usage of the information can be differentiated as to the genders, and no evidence upon the effects of age and daily usage time on the ethical usage of information was determined. Besides, a meaning correlation between the knowledge on usage of computer with internet and the information ethics was not found.

Key words: Internet, computer, ethics, informatics, morality, technology

¹ Doç. Dr. Dicle Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, soylemezmikail@hotmail.com

² Öğr. Gör. Mustafa Kemal Üniversitesi, Kırıkhan Meslek Yüksekokulu, fatihbalaman2010@gmail.com

1. GİRİŞ

İnternette önce bilgisayarlar kullanılırken bilgisayar etiği ortaya çıkmış, internetin kullanılıp yaygınlaşmasıyla internet etiğinden bahsedilmiş ve nitekim her iki etik kurallarını da kapsayan bilişim etiği ortaya çıkmıştır. Bilişim etiği bilginin ve iletişimin birlikte etik olarak kullanımı olarak tanımlanır (Duymaz, 2013). Bilişim etiği bilişim hizmetlerini sunanlar ile bu hizmetlerden faydalananların davranışlarını ilgilendiren bir etik dalıdır (TBD, 2010).

Yeni medya üzerinden gelişen iletişim sunduğu kolaylıklar yanında çeşitli problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu problemler bilgisayar ve internetin etik dışı kullanımı olarak karşımıza çıkmaktadır (Atabek, 2006). Bilgisayarın etik dışı kullanımı, bilgisayar veya internet aracılığıyla bir başkasına zarar vermek anlamına gelmektedir (Genç, Kazez ve Fidan, 2013).

Etik, ahlaki değer yargıları arasında iyi ile kötü olanları ayırt eder. İnsanların bir araya gelerek toplum halinde yaşayabilmesi için belli ahlaki kurallara uyması ve bu kurallara saygı göstermesi gerekir (Gürcan, 2002). Bilişimin etik kullanımı konusunda öğretim programları aracılığı ile öğrencilerde davranış değişikliği kazandırılabilir. Böylece bilişimin etik kullanım düzeyi artırılabilir (Duymaz, 2013). Bilişim etiğinin önemli olmasının nedenleri arasında "bilgisayar ve internet alanındaki hızlı ilerlemeler paralelinde bilgilerin sanal saldırılara daha açık hale gelmesi", "küreselleşme ile dünyanın açık pazar haline gelmesi", "web siteleri ve web sayfaları kullanıcılarının sayısındaki artış", "toplumların artan nüfusu ile insan hakları, özgürlük, yaşama saygı gibi kavramların daha fazla önem kazanması" yer almaktadır. Bilişim etiği, üniversitelerde ders olarak da okutulmaktadır. Disiplin kapsamında etik kurallar; "bilgisayar kullanımına yönelik etik kurallar", "internet kullanımına yönelik etik kurallar", "ağ yönetimine yönelik etik kurallar", "yazılım geliştirmeye yönelik etik kurallar", "hukuki incelemelere yönelik etik kurallar", "son kullanıcılara yönelik etik kurallar" şeklindedir. Bilişim etiği disiplini kapsamında en fazla karşılaşılan sorunlar arasında; siber saldırılar, etik olmayan dosya paylaşımları, antidemokratik alt yapı, mahremiyet ihlalleri, fikri mülkiyet ihlalleri yer almaktadır (TBD, 2010; Genç, Kazez ve Fidan, 2013).

İnternette kişi veya kuruma ait bilgi veya belgelerin etik olmayan şekilde kullanılması telif hakkı ihlallerini de beraberinde getirmektedir. Telif hakkı çoğunlukla bilimsel ve edebi eserler için kullanılırken, müzik sinema, sanat eseri gibi eserler için fikri hak kavramı kullanımı yaygındır (Sevindik, 2011). Bilgisayarlara kamera, modem gibi birçok donanım takılabilmesi, ağ sistemleri ile de internetteki tüm bilgisayarlarla iletişim kurabilmesi özelliği ile evrensel boyutta bir iletişim ve bilgi paylaşım aracı olarak kullanılabilir. Bu özelliği kullanıcıların bilgisayarları belli kriterlere uygun kullanmaya zorlamaktadır (Çelen, 2012). Bilişim etiği kapsamında Bir insanın ürettiği kitap, resim, makale, video, ses, tasarım v.b. her türlü eser mülkiyet, üretenin bu mülkiyet üzerindeki hakkı ise mülkiyet hakkı olarak nitelendirilmektedir. Bu kapsamda internette yer alan resim, video, resim v.b. web unsurları Fikir ve Sanat Eseleri Kanunu kapsamına alınmış ve bu unsurlara yönelik işlenecek suçlar ilgili kanun çerçevesinde değerlendirilmektedir. Maalesef günümüzde bilgisayar alanındaki teknik ilerlemeler mülkiyetlerin, teliflerin kolayca taklit edilebilir, kopyalanabilir, montajlanabilir olmasına imkan vermektedir. İnternette yer alan doğru olmayan bilgiler de insanları yanlış yönlendirme unsurudur (Genç, Kazez ve Fidan, 2013). Akademik yayınlar açısından düşünüldüğünde de editör denetiminden geçmeyen birçok bilgi internette gerçekmiş gibi kullanıcılara ulaşmakta ve birçok insan bu bilimsel olmayan bilgilerle yanılgıya düşebilmektedir. Maalesef bu konuda etik normlara uyulmamakta, yasalar da bu konuda yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle son zamanlarda giderek artış gösteren internetin kullanımında da belli ilkelere, etik kurallara uyulması zorunlu hale gelmiştir.

2014 yılı verilerine göre yaklaşık 7,1 milyar olan dünya nüfusunun yaklaşık 2,5 milyarı(%35) internet kullanıcısı, 1,9 milyarı(%26)da sosyal ağ kullanıcısıdır. Yaklaşık 81 milyon olan Türkiye nüfusunun ise yaklaşık 36 milyonu(%45)' i internet kullanıcısı, yaklaşık 36 milyonu(%45)' da aktif Facebook sosyal paylaşım sitesi kullanıcısıdır. Ülkemiz internet kullanıcıları günlük 6 saat (4 sa.51 dk.) internet kullanmakta, günlük yaklaşık 2,5(2 sa.32 dk.) saat de sosyal ağlarda zaman geçirmektedir (Wearesocial, 2014). Ülkemiz nüfusunun Facebook kullanıcı sayısına çok yakın olması tüm kullanıcıların Facebook kullanıcısı olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Bu durum, birden fazla hesaba sahip kişiler olduğu anlamına gelebilir.

Günümüzde dijital yerliler olarak tanımlanan günümüz genç nesil bireyleri önceki nesillere göre bilgiye daha fazla ihtiyaç duymakta ve daha fazla kullanılmaktadırlar (Lau ve Yuen, 2014). İnternetin dikkatsiz ve kontrolsüz kullanımı bireyin psikolojik yapısında da önemli hasarlara neden olabilir. Bağımlılık derecesinde internet kullanan bireyler yüz yüze iletişimde asosyal davranışlar sergileyebilir (Söylemez, 2011).

Ülkemizde ve dünyada artan internet kullanıcılarına paralel olarak web sayfaları sayısı da zaman içerisinde büyük artış göstermektedir. Aylık düzenli olarak web sayfası sayısının tutulduğu siteye göre 2014 yılı mart ayı itibarı ile 919 milyonun üzerinde (919,533,715) web sitesi mevcuttur (Netcraft, 2014).İnternet kullanıcılarının ve internette paylaşılan bilgilerin artması, bu bilgileri barındıran sunucular ile web sayfalarının sayısında da artışa neden olmuştur.

Çağımızda bilgilerin yazılı kaynaklardan sanal ortama taşınması, bilgilere erişim için internet kullanımının zorunlu olması bilgisayar ve internetin önemini ortaya koymakta, günümüz insanı için bilgisayar ve internet vazgeçilmez unsurlar haline gelmektedir. İnternetin sınırsız, yasaksız ve denetimsiz kullanımı birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Sadece okul-öğrenci bağlamında düşünüldüğünde verilen ödevleri internetten kopyalama, ders esnasında internet kullanımı, öğrencilerin internet veya teknolojik cihazlar ile birbirini taciz veya tehdit etmesi problemlerden bazılarıdır (Atabay, 2011). İnternet kullanımındaki artış, bilgi indirme, kopyalama yapma, engelli sitelere giriş gibi işlemlerin kolay şekilde yapılabilmesi, web sitelerinin denetimsiz olarak herkes tarafından kullanılabilir olması internetin belli kurallar çerçevesinde kullanılmasının önemini artırmıştır (Nor, Zamzuri ve Karim, 2009; Jones & Haigh, 2005).

İnternetin etik dışı sorumsuzca kullanımı, bilgiyi üreten, paylaşan ve bunlardan etik çerçevede istifade edenler için sorun teşkil etmektedir (Çınar, 2011). İnternette yer alan bilgilerin yayımlanmasında herhangi bir denetim mekanizmasının olmaması toplumsal değerler açısından da çok büyük problemler doğurmaktadır. Herhangi bir filtreleme uygulanmadan yayımlanan şiddet içeren veya evrensel ahlaki normlara uymayan görseller, videolar, oyunlar ile kumar ve bahis içeren yayımlar bireylerde istenmeyen davranışların gelişmesine neden olabilir. Bu tür bilgiler içeren siteler bireylerin ahlaki, sosyal ve psikolojik gelişimlerini olumsuz etkiler. Bireylerin olumsuz etkilenmesi bireylerden oluşan toplumu da etkilemektedir.

Bitdefender adlı anti virüs firması tarafından 2013 yılında dünya genelinde yaptığı araştırmaya göre online porno film izleme yaşı 6' ya, internet üzerinden karşı cins ile tanışarak arkadaşlık kurma yaşı ise 8' lere kadar düşmüştür. Aynı araştırmaya göre çocuklar en çok pornografik sitelere, ardından sırayla online alış-veriş sitelerine, dosya paylaşımına, sosyal ağlara ve diğer sitelere meyillidirler (Güvenliweb, 2009). Sonuçlar internet kullanım yaşının ne derece düştüğünü gözler önüne sermektedir. İnternet kullanım yaşı ile ilgili Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2013 yılında yapılan Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırmasına göre ülkemizde bilgisayar kullanımına başlama yaşı 8, internet kullanımına

başlama yaşı ise 9 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca 6-15 yaş aralığındaki çocukların %24,4' ü kendilerine ait kişisel bilgisayarlara sahipken, aynı yaş aralığındaki çocukların %60,5'i bilgisayar, %50,8'i de internet kullanmaktadırlar (TİK, 2013). Sonuçlar internetin özellikle çocuk yaştaki bireyler üzerine ne derece olumsuz etkiye sahip olduğunu göstermektedir. İnternetteki bilgilerin denetimsizliğinden kaynaklanan zararlı içerikler bireylerin ve toplumun ahlaki değerlerini yaralaması dışında internet dünyasının en büyük tehditlerden bir tanesi de siber saldırılardır. Siber saldırılar genellikle başkasına ait bilgisayar, web sayfası veya kişisel bilgileri elde etmeye yönelik etik dışı müdahaleler olarak tanımlanmakta ve sanal olarak çok büyük tahribatlara neden olabilmektedir.

Symantec adlı anti virüs firması tarafından 2103 yılında yapılan araştırma, siber saldırıların bir önceki yıla göre %42 oranında artış gösterdiğini, daha önceki yıllarda çoğunlukla kamu kurumlarını hedef alan saldırganların 2012 yılında üretim sektörünü hedef aldıklarını, tespit etmiştir (Symantec, 2013). Dedeoğlu (2004)' na göre de son yıllarda siber saldırılar ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmasına karşın mahremiyeti zedeleyecek siber suçlarda artış söz konusudur.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan çalışma kapsamında, siber saldırıları engellemek amacıyla 36 kişiden oluşan bir ekip kurulmuş, bu ekip 24 saat boyunca sanal devriye görevi yapmakta, sanal ortamda işlenen suçları takip etmektedirler (Polisbulteni, 2012).

Siber saldırıları yapanlar, siber zorbalık olarak da adlandırılabilir. Fakat siber zorbalık daha geniş bir kavramdır. Siber zorbalık siber saldırıları yapanlar dışında daha farklı siber suçlar işleyebilirler.

Zorbalık olumsuz sonuçlar doğuran asosyal davranış şekli olarak tanımlanmaktadır (Şahin v.d., 2010). Kaplan (2013) ise zorbalığı fiziksel veya sözlü şiddet olarak tanımlar. Fakat bu tanımlar iletişim teknolojilerinin çok fazla gelişmediği zamanlarda yapılan, gözlemlenebilen zorbalık tanımlarıdır. Bu zorbalığın yanında bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile yapılan sanal zorbalıklar olan siber zorbalık kavramı da literatürümüze girmiştir.

Siber zorbalık internetin etik dışı kullanımına örnek olan, en büyük illegal internet kullanımı örneklerinden biridir. Bu zorbalığın engellenmesinde gerek son kullanıcıya, gerekse kanun koyan yetkililere önlem alınması noktasında büyük iş düşmektedir (Duymaz, 2013). Siber zorbalık elektronik cihazlar aracılığı ile kişi veya kurumların rahatsız edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Siber zorbalık bilişim sistemlerini kullanarak çok kısa sürede, fazla emek harcamadan büyük kitleleri hedef alabilmektedir. Bu kişiler hedefindeki kişi veya kişilere tehdit, hakaret, küfür, başkalarının e-posta hesaplarına erişme, resimlerini illegal amaçlar için kullanma, web kameralarını kontrol ederek resimlerini çekme gibi bir çok olumsuz eylemde bulunabilirler (Kaplan, 2013).

Sırf zararlı içeriklerden veya siber saldırı ihtimalinden dolayı çocukları internette yoksun bırakmak doğru bir davranış olmasa gerek. Bunun yerine kontrollü internet kullanımının tercih edilmesi ebeveyn ve özellikle çocuk açısından daha kabul edilebilir olacaktır. Olumsuz içeriklere karşı çocuk eğitimi çok önemlidir ve ilk olarak ailede başlar. Ailede verilecek eğitim çocuğun yaşantısında temel oluşturacaktır. Çocuğun internette karşılaşacağı bir olumsuzluğu ebeveynine söyleyebilme cesareti ancak ebeveynin tutumuna bağlıdır. Ebeveynin çocukla şefkatli, anlayışlı ve güler yüzlü tutumu böyle bir ortamın oluşmasını sağlayacaktır (Söylemez, 2011). Evde şiddet gören, fiziksel zorbalıklara maruz kalan, olumsuz bir aile ortamında yetişen çocuk daha sonra internette de bir siber zorba olabilir.

Ebeveynler çocuklarını siber zorbalığa maruz kalmasını engellemeye yönelik önlemler alabilirler. Bu önlemler; "gerçek hayatta çocuğa yönelik kısıtlamaları sanal ortamda da uygulamak", "siber zorbalık şekilleri, sonuçları, çocuktaki tahribatlarının neler olabileceği v.b. konularda çocuğu bilgilendirmek", "çocukların ziyaret ettikleri web sayfalarını takip etmek", "güvenli aile veya güvenli çocuk internet paketi kullanmak", "kişisel veya ailevi bilgilerini gerçek ve sanal ortamda kimseyle paylaşmaması gerektiği konusunda çocuğu bilinçlendirmek", "internette tanıştığı kişilere, okuduğu haberlere, gördüğü resim veya videoların gerçekliği konusunda temkinli olması gerektiğini çocuğa söylemek", "çocuğun okul yöneticileri, öğretmenleri ve arkadaşlarının aileleri ile iletişim halinde olmak" şeklindedir (Güvenliweb, 2009).

Ebeveynler mutlaka çocuklarına evde yeterince zaman ayırmalı, ilgi alaka konusunda onları ihmal etmemelidir. Ebeveyn - çocuk ilişkisi korku, şiddet ve katı kurallar üzerine değil sevgi, şefkat duyguları üzerine kurulmalıdır (Söylemez, 2011). Aile içi iletişim, etik internet kullanımının çocuğa kazandırılmasında çok önemlidir. Küçük yaşta ailede verilmesi gereken eğitimin, ilerleyen yaşlarda okullarda verilmesi zorlaşmaktadır.

Siber zorbalık her yaş grubunu kapsayan bir problem olmakla birlikte özellikle üniversite çağındaki bireylerin sosyal çevrelerinin genişlemesi, çeşitli nedenlerden dolayı internet kullanımı ihtiyaçlarının diğer akran gruplarına göre daha fazla olması bu yaş grubunun siber zorbalığa daha fazla maruz kalmasına neden olmaktadır. Ünalın v.d.(2012)' a göre bu çağdaki bireyler en çok internette olumsuz içerikli mail alma, sosyal ağlardan tanımadığı kişilerce rahatsız edici mesajlar alma, yine sosyal ağlardan olumsuz içerikli resim ve videolara maruz kalma gibi olumsuzluklarla karşılaşmaktadırlar. Ayrıca Çakırel, Görener ve Dinçer(2009) yaptıkları araştırmada gelir düzeyi düşük olan üniversite öğrencilerinin etik kurallara karşı daha hassas olduklarını, etik kuralları daha az ihlal ettiklerini ortaya koymuşlardır.

Özellikle genç bireyler yüz yüze iken söyleyemeyecekleri sözleri sanal ortamda rahatça ifade edebilmektedirler. Özellikle kimliğin gizli tutulduğu ortamlarda bu rahatlık daha da ileri giderek çok olumsuz sonuçlar doğurabilecek eylem veya söylemlere kadar gidebilmektedir (Turan, 2013).

Siber zorbalığa neden olan etmenler arasında siber zorbalığın kolaylığı, düşük maliyet, kolay erişim, kimlik gizleme imkanı, ruh sağlığı bozukluğu, kişilik bozukluğu, siber zorbalık alanında yeterli eğitimin verilmemesi, hukuki eksiklikler, denetimsizlikler gibi nedenler sayılabilir (Bolaç, Güler ve Kartal, 2012).

Ülkemizde güvenli internet kullanımını ve güvenliğin ihlal edilmesinin engellenmesi ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda;

Yasadışı yayın yapan siteler kullanıcılar tarafından şikayet edilebilmektedir. 5651 sayılı yasanın 8. maddesinde yer alan; İntihara Yönlendirme, Çocukların Cinsel İstismarı, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasını Kolaylaştırma, Sağlık için Tehlikeli Madde Temini, Müstehcenlik, Fuhuş, Kumar Oynanması için yer ve imkân sağlama, Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar suçlarının işlendiğini düşünen, bu suçların işlendiğine şahit olan vatandaşlar bu siteleri Telekomünikasyon İletişim Başkanlığına ihbar edebilmektedirler. İhbar etmenin çeşitli yolları vardır. Bunlar Alo 166 telefon hattını arayarak ihbar, cep telefonu ile 1199'a kısa mesaj yoluyla ihbar ve ihbarweb.org.tr adlı internet sitesinden ilgili formu doldurmak suretiyle ihbar şeklindedir (İhbarweb, 2010).

Yine internette kişilerin hak ve özgürlüklerini sağlamaya yönelik olarak 2014 yılı ilk aylarında ülke gündemini uzun süre meşgul eden torba yasa kapsamındaki internet erişimi ile ilgili maddeler kabul edilmiştir. Yasa kapsamında, özel hayatın gizliliğinin ihlal edildiği

durumlarda Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı ihlale neden olan söz konusu video, resim, metin gibi bilgileri içerik sağlayıcısına veya yer sağlayıcısına uyarı mahiyetinde kaldırmasını isteme hakkına sahip olmuştur. Ayrıca içeriğe erişimin engellenmesi talebiyle yargıya başvurma hakkına da sahiptir. İçerik sağlayıcı ile yer sağlayıcı en geç 24 saat içinde bu uyarıya cevap vermelidir. Yargı hakimi de duruşma yapmadan en geç 24 saat içinde karara bağlar (Bugün, 2014).

İnternet kullanımlarını daha güvenli hale getirmek ve kullanıcıları siber saldırılardan korumak için 2011 yılı Kasım ayında hizmete giren Güvenli İnternet Hizmetleri, internet servis sağlayıcımız ne olursa olsun kullanıcılara Aile ve Çocuk paketleri sunarak güvenli internet hizmeti vermektedir. Güvenli İnternet Hizmetleri kapsamındaki paketler, kullanıcıları zararlı yazılımlar ve dolandırıcılık amaçlı internetin zararlı içeriklerinden korumayı amaçlayan uygulamalar içermektedir. Paketler ücretsizdir. Paketlerin hizmet verdiği tarihten başlamak üzere 2 yıl içerisinde 1,6 milyon abone ile yaklaşık 6 milyon kullanıcı bu paketleri tercih etmiştir. Paketlerin kullanımı tamamen kullanıcıya aittir. Tercih eden aboneler kullanmaktadır, herhangi bir zorunluluk söz konusu değildir (Güvenlinet, 2013).

Sosyal medya araçlarında içerik veya profil oluşturmada herhangi bir kısıtlanma, sorgulanma olmadığı için kişi hak ve özgürlüklerinin ihlalleri söz konusudur (Manvacıoğlu, 2009). Siber zorbalığın en çok meydana geldiği platform sosyal medya araçları arasında yer alan Facebook' tur. Bağımlılık derecesinde sosyal paylaşım siteleri kullanımı, bir kişinin birden çok profile sahip olmaları, her geçen yıl üye sayılarındaki artış, kullanıcıların kimliklerini gizleyebilmeleri bu platformdaki siber zorbalığın artmasına neden olmuştur. Duygusal ilişki yaşayan iki karşı cins birey, ilişkileri sona erdikten sonra intikam amaçlı olarak birbirlerinin özel bilgilerini, resim veya videolarını paylaşmaktadırlar. Bu yönde şantaj veya tehdit yoluyla siber zorbalığa teşebbüs edebilmektedirler (Bolaç, Güler ve Kartal, 2012).

Sosyal ağların güvenli kullanımı için kullanıcılar, mutlaka sonuçlarını göz önüne aldıktan sonra paylaşımda bulunmalı, ilgili ayarlar yapılmadığı takdirde kişisel bilgilerimizin herkesçe görülebileceği unutulmamalı, sohbetlerden veya paylaşımlardan gelen dosyalar virüs taramasından geçirilmeli, ücretsiz ürün siparişleri gibi mantığa uygun olmayan reklam, mail, resim v.s. itibar edilmemeli, cracklenmiş yazılımlar kullanılmamalı, tanıdık sanılan kişilerin başkaları olabileceği ihtimali göz ardı edilmemeli (İEM, 2013).

Bilgisayar ve internet kullanılarak işlenen ve bilişim suçları olarak adlandırılan suçlar Türk Ceza Kanunu ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca internet aracılığı ile işlenen suçlar, kitle iletişim araçları, basın yayın yoluyla işlenen suçlar kapsamında olup "İnternet Yoluyla İşlenen Suçlar ve Aykırılıklar" adıyla anılmaktadır. Bilişim Suçları çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabilirken Birleşmiş Milletler Kongresi bu suçları "dar anlamda işlenen suçlar" ve "geniş anlamda işlenen suçlar" olarak sınıflandırmıştır. Dar anlamda işlenen suçlar yetkisiz ve izinsiz erişim(hacking), verilere yönelik suçlar, bilişim ağlarına yönelik suçlar ve sanal tecavüzler iken, geniş anlamda işlenen suçlar ise bilişim ortamında cinayet, tehdit ve şantaj, hakaret ve sövme, taciz ve sabotaj, pornografi, röntgencilik, manipülasyon, dolandırıcılık, hırsızlık, sahtekarlık ve sanal terör olarak genellenmiştir (Avşar ve Öngören, 2010). Dar anlamda işlenen suçlar, elektronik zorbalık olarak, geniş anlamda işlenen suçlar ise e-iletişim zorbalığı olarak da adlandırılmaktadır (Bolaç, Güler ve Kartal, 2012).

Yirmibeşoğlu (2010) bilişim suçlarını Bilgisayar sistemlerine ve servislerine yetkisiz erişim, Bilişim sistemleri engelleme bozma, Verileri yok etme veya değiştirme, Kanunla korunmuş bir yazılımın izinsiz kullanılması, Yasadışı yayınlar, müstehcenlik - internette çocuk pornografisi, Bilişim yolu ile nitelikli dolandırıcılık, Bilişim yoluyla hakaret, sövme ve şantaj, Elektronik imza kanununa muhalefet şeklinde sınıflandırmaktadır.

Başkaları adına web sayfası açarak buradan başkaları ile iletişime geçmek, başkaları adına mail göndermek, sahte profiller açmak, başkalarının bilgisayarlarına yetkisiz erişim yaparak belgeleri ele geçirmek, pornografik içerikli CD çoğaltmak ve satmak ülkemizde en çok işlenen bilişim suçlarıdır (Sevindik, 2011). Yazılımlar, video ve ses dosyaları artık eskisi gibi piyasadaki satıcılarda değil, internet üzerinden pazarlanmaktadır. Korsan yazılım veya sesli-görüntülü belgeleri kendi belleğinde tutmakta, satacağı zaman CD' ye kopyalayıp göndermektedir. Satıcılar açısından bunun birçok avantajı vardır. Bu tür satışlar Telif Haklarının ihlaline girmektedir

Başkaları adına mail adresi veya sosyal medya hesabı oluşturmak Türk Ceza Kanununa göre suç sayılmazken, hesap açılan kişi hakkında resim paylaşımı, kimlik, adres, e-mail v.b. bilgilerin eklenip paylaşılması suç teşkil etmektedir. Çünkü başkasına ait özel bilgilerin paylaşılması Türk Ceza Kanununun 135/1 maddesine göre suçtur (Şener, 2013).

Gelişen teknoloji ile birlikte yeni siber suçları işleme yöntemleri gelişmekte, çok farklı ve üstün yeteneklere sahip siber saldırılarda kullanılan yazılımlar hackerlar tarafından üretilmektedir. Zaman içerisinde yeni kanun maddeleri çıkmakta fakat bu kanunların teknolojiye paralel olarak güncelliğini koruması gerekmektedir.

Tüm siber problemleri kanunların çözmesini düşünmek de doğru değildir. Kullanıcılar da kendi güvenlik tedbirlerini almalıdır. Anti-virüs yazılımları kullanma, güvenli internet paketleri tercih etme, tanınmayan maillerin, dosyaların, web sayfalarının açılmaması, aldatıcı reklamlara itibar edilmemesi tedbirlerden bir kaçıdır. Ayrıca ebeveynler çocuklarını internetin zararlı içeriklerinden korumaya yönelik tedbirleri mutlaka almalı, katı bir şekilde uygulamalıdır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı katılımcıların bilişimi etik olarak kullanma durumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu tema amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Katılımcıların bilişimi etik kullanım düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı fark var mıdır?
- Katılımcıların bilişimi etik kullanım düzeyleri ile yaş arasında anlamlı fark var mıdır?
- Katılımcıların bilişimi etik kullanım düzeyleri ile günlük ortalama bilgisayar kullanım süreleri arasında anlamlı fark var mıdır?
- Katılımcıların bilişimi etik kullanım düzeyleri ile bilgisayar ve internet kullanım düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri var olan bir durumu olduğu şekliyle tanımlamaya çalışır. Birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi betimlenir. Genel tarama modelleri evrende, evren hakkında yargıya varmak amacıyla evrenin tümünden veya evrenden alınacak bir grup yada bir örneklem üzerinde yapılan taramadır (Karasar, 2007).

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni Mustafa Kemal Üniversitesi Kırıkhan Meslek Yüksekokulunda 2013-2014 öğretim yılında Bilgisayar Destekli Tasarım ve Animasyon, İnternet ve Ağ Teknolojileri, Bilgisayar Teknolojisi, Dış Ticaret programlarında öğrenim gören öğrenciler

oluşturmaktadır. Çalışma 2013-2014 öğretim yılı yaz okulunda ilgili programlardaki 219 öğrenciye uygulanmıştır. Bu nedenle evren içinden örnekleme belirlemek amacıyla tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

a) Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeği

Orijinali Yoon (2011) tarafından geliştirilen ölçek Arıkan ve Duymaz(2014) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Ölçek, bilişim teknolojilerinde karşılaşılan sorunlar ile ilgili maddelerden oluşmaktadır (Arıkan ve Duymaz, 2014). 5' li Likert tipi olan ölçekte toplam 4 senaryo ve her bir senaryoda 17 madde vardır. Her bir senaryoda bilişimin etik kullanımı ile ilgili olaylardan bahsedilmekte, olay ile ilgili olarak olayın kahramanının tercihi verilmekte ve bu durum karşısında katılımcıların tutumları ölçülmektedir. Verilerin güvenilirliğini belirlemek amacıyla çalışma grubundan toplanan veriler üzerinden yapılan analiz sonucunda Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,682 olarak bulunmuştur.

Ölçek kesinlikle katılıyorum ile kesinlikle katılmıyorum arasında değişen seçeneklerden oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar bilişim teknolojilerinin etik kullanım düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puanlar ise bilişim teknolojilerinin etik kullanım düzeyinin düşük olduğunu ifade etmektedir (Arıkan ve Duymaz, 2014). Ölçekten alınabilecek en düşük puan 68, en yüksek puan ise 340 dır.. Bir öğrencinin bilişim etiği ölçeği puanı tüm senaryolardan aldıkları puanlar toplanarak elde edilmiştir.

b) Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Bilgi Düzeyi Ölçeği

Olçay(2011) tarafından geliştirilen Bilgisayar ve internet kullanımı bilgi düzeyi ölçeğinin uygulanmasının amacı, çalışma grubunun bilgisayar ve internet kullanım düzeylerini tespit etmek ve bu düzeyin bilişim etiği düzeyi ile ilgisi olup olmadığını araştırmaktır. 20 sorudan oluşan ölçek çalışma grubu öğrencilerine uygulandıktan sonra elde edilen veriler üzerinden yapılan analiz sonucunda KR-20 güvenilirlik katsayısı 0,771 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte bilgisayar ve internet ile ilgili temel kullanım düzeyinde sorular yer almaktadır. Ölçekteki her bir madde 4 seçenekli çoktan seçmeli test sorusu şeklindedir. Doğru cevapların 1, yanlış cevapların 0 değerlendirildiği ölçekten en az 0 puan, en fazla da 20 puan alınabilmektedir. Ölçekte çoktan seçmeli soruların öncesinde öğrencilerin cinsiyet, yaş, günlük ortalama bilgisayar kullanım süresi ile ilgili sorular da yer almaktadır.

Verilerin Analizi

İstatistiksel çalışmalarda verilerin dağılımı önemlidir. Veriler üzerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için "Veriler normal dağılım göstermelidir." varsayımının sağlanması gerekir. Normal dağılımda veriler simetrik olarak dağılmıştır. Verilerin tam olarak simetrik olması durumunda aritmetik ortalama, tepe değeri ve ortanca değerleri birbirine eşittir. Standart normal dağılım, çan eğrisi şeklinde bir frekans eğrisine sahiptir. İdeal bir normal dağılım grafiğinin çarpıklık ve basıklık değerleri sıfırdır. Fakat çarpıklık ve basıklık katsayılarının +1 ile -1 aralığında olması durumunda da verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Can, 2013; Kalaycı, 2010).

Öğrencilerin bilişim etiği puanları hesaplanırken ölçeği oluşturan 4 senaryodan aldıkları puanlar toplanmış ve her bir öğrenci için bilişim etiği puanı elde edilmiştir. Bilgisayar ve internet kullanımı bilgi düzeyi ölçeğinde doğru cevaplar 1 ile yanlış cevaplar ise 0 ile kodlanarak doğru cevap sayıları toplanmış ve her bir öğrencinin bilgisayar ve internet kullanım düzeyi puanlanmıştır.

Öğrencilerin bilişim etiği düzeylerine cinsiyet, yaş, günlük ortalama bilgisayar kullanım süresi ile bilgisayar ve internet kullanım düzeyi değişkenlerinin etki edebileceği düşünülmüştür. Bu amaçla elde edilen veriler üzerinden bilişim etiği puanı ile cinsiyet arasında bağımsız gruplar t testi, bilişim etiği puanı ile yaş arasında ve bilişim etiği puanı ile günlük ortalama bilgisayar kullanım süresi değişkeni arasında ANOVA analizleri yapılmış, bilişim etiği puanı ile bilgisayar ve internet kullanım bilgi düzeyi puanları arasında da bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

Bilişim Etiği Ölçeğinden elde edilen toplam puanlar ile cinsiyet arasında analiz yapılmadan önce grupların bilişim etiği ölçeğinden aldıkları puanların parametrik testlere uygunluğunu tespit etmek için bay ve bayan öğrencilerin puanlarının dağılımı incelenmiştir. Buna göre;

Tablo1: Puanların cinsiyet değişkenine göre betimsel istatistik sonuçları

Cinsiyet	Ortalama	Ortanca	Tepe Değeri	Çarpıklık	Basıklık	p
Bay	171,06	171,50	178	0,318	0,195	0,431
Bayan	185,83	195	203	-0,235	0,235	

Bilişim Etiği Ölçeğinden elde edilen toplam puanlar ile yaş grupları arasında analiz yapılmadan önce grupların bilişim etiği ölçeğinden aldıkları puanların parametrik testlere uygunluğunu tespit etmek için puanların yaş gruplarına göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre;

Tablo2: Puanların yaş değişkenine göre betimsel istatistik sonuçları

Yaş	Ortalama	Ortanca	Tepe Değeri	Çarpıklık	Basıklık	p
17-20	175,18	180,50	183	0,109	0,314	0,997
21-25	175,54	178,50	203	0,183	-0,068	
26-30	177,00	188,00	119	-0,888	-	

Bilişim Etiği Ölçeğinden elde edilen toplam puanlar ile günlük ortalama bilgisayar kullanım süresi arasında analiz yapılmadan önce grupların bilişim etiği ölçeğinden aldıkları puanların parametrik testlere uygunluğunu tespit etmek için ölçekten elde edilen puanların kullanım süresi değişkenine göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre;

Tablo3: Puanların günlük ortalama bilgisayar kullanım süresi değişkenine göre betimsel istatistik sonuçları

Süre	Ortalama	Ortanca	Tepe Değeri	Çarpıklık	Basıklık	p
1 saatten az	169,51	178	124	-0,011	-0,069	0,829
1-4 saat	177,15	177	200	0,309	0,046	
5-7 saat	182,41	187,50	123	0,244	0,208	

Bilişim Etiği ölçeğinden alınan puanlar ile Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Bilgi Ölçeğinden alınan puanlar arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmadan önce çalışma grubunun ölçeklerden aldıkları puanların parametrik testlere uygunluğunu tespit etmek için verilerin dağılımı incelenmiştir.

Tablo4: Ölçeklerden alınan puanların betimsel istatistik sonuçları

Ölçek	Ortalama	Ortanca	Tepe Değeri	Çarpıklık	Basıklık
Bilişim Etiği Ölçeği	175,45	179	203	0,149	0,028
Bilgisayar ve İnt.Kull.Ölçeği	11,50	12	13	-0,401	-0,835

Gerçekleştirilen betimsel analiz sonuçlarına göre Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4'de çarpıklık ve basıklık katsayıları değerlerinin +1 ile -1 aralığında olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre her bir betimsel analizde veriler normal dağılım göstermektedir. Ayrıca Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3 için gerçekleştirilen Levene's Test analizi sonucunda edilen p değerleri varyansların eşit kabul edilebileceğini göstermektedir ($p>0,05$). Bu sonuçlar verilerin parametrik testlere uygun olduğunu göstermektedir.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada cevap aranan sorulara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

1. Katılımcıların Bilişimi Etik kullanım düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı fark var mıdır? araştırma sorusunun cevabını tespit edebilmek amacıyla;

Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeğinden elde edilen toplam puanlar ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan Bağımsız Gruplar t testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre;

Tablo5: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bilişim Etiği Görüşlerine İlişkin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	S.S.	sd	t	p
Bay	154	171,06	46,326	217	-2,186	0,03*
Bayan	65	185,83	44,030			

* $p<0,05$

Bilişimin etik kullanımı cinsiyete göre değişiklik göstermekte ve bu değişiklik bayan öğrenciler lehinedir ($p<0,05$). Bayan öğrencilerin bilişimi etik kullanım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir ($X_{\text{bayan}}>X_{\text{bay}}$). Elde edilen anlamlı farkın ne derece anlamlı olduğunu tespit etmek için etki büyüklüğüne bakılmıştır. Green ve Salkind (2005)'e göre t değeri kullanılarak da etki büyüklüğü hesaplanabilir (Akt:Can, 2013). Buna göre etki büyüklüğü 0,323 olarak bulunmuş ve cinsiyet değişkeninin bilişimin etik kullanımı üzerinde orta derecede etkisi olduğu tespit edilmiştir.

2. Katılımcıların Bilişimi Etik kullanım düzeyleri ile yaş arasında anlamlı fark var mıdır? araştırma sorusunun cevabını tespit edebilmek amacıyla;

Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeğinden elde edilen toplam puanlar ile yaş değişkeni arasında yapılan ANOVA testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo6: Öğrencilerin Yaşlarına Göre Bilişim Etiği Görüşlerine İlişkin ANOVA Sonuçları

Yaş	N	X	S.S.	sd	t	p
17-20	68	175,18	48,191	2	0,003	0,997
21-25	148	175,54	45,257			
26-30	3	177,00	53,357			

26-30 yaş aralığındaki katılımcıların en yüksek bilişim etiği puanlarına sahip oldukları, en düşük bilişim etiği düzeyine sahip yaş grubunun da 17-20 yaş grubu aralığı olduğu görülmektedir. Fakat her grubun ortalama puanlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. ANOVA sonuçlarına göre bilişimi etik kullanımın yaş değişkenine göre anlamlı fark göstermediği görülmektedir ($p=0,997>0,05$).

3. Katılımcıların Bilişimi Etik kullanım düzeyleri ile günlük ortalama bilgisayar kullanım süreleri arasında anlamlı fark var mıdır? araştırma sorusunun cevabını tespit edebilmek amacıyla;

Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeğinden elde edilen toplam puanlar ile günlük ortalama bilgisayar kullanım süresi değişkeni arasında yapılan ANOVA testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo7: Öğrencilerin Günlük Ortalama Bilgisayar Kullanım Süresine Göre Bilişim Etiği Görüşlerine İlişkin ANOVA Sonuçları

Süre	N	X	S.S.	sd	t	p
1 saatten az	79	169,51	47,513	2	1,228	0,295
1-4 saat	96	177,15	45,205			
5-7 saat	44	182,41	44,974			

Çalışma grubunda en fazla bilgisayarı günlük ortalama 1-4 saat arasında kullananlar yer almaktadır. Bunu sırayla 1 saatten az kullananlar ve 5-7 saat arası kullananlar takip etmektedir. Yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre bilişimi etik kullanımın günlük ortalama bilgisayar kullanımını değişkenine göre anlamlı fark göstermediği görülmektedir ($p=0,295>0,05$).

4. Katılımcıların Bilişimi Etik kullanım düzeyleri ile Bilgisayar ve İnternet Kullanım Düzeyleri arasında ilişki var mıdır? Araştırma sorusunun cevabını tespit etmek amacıyla;

Bilişim Etiği Ölçeğinden elde edilen puanlar ile Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Bilgi Düzeyi Ölçeğinden elde edilen puanlar arasında elde edilen korelasyona ilişkin bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo8: Bilişimin Etik Kullanım Düzeyleri ile Bilgisayar ve İnternet Kullanım Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Düzeyi Puanı	
Bilişim Etiği Puanı	
	r
	-0,044
	p
	0,521

Değişkenler arasındaki p değerinin anlamsız olması ($p>0,05$) ve r değerinin sıfıra çok yakın olması bu iki değişken arasında korelasyonun olmadığını işaret etmektedir. Buna göre Bilişim Etiği ölçeğinden alınan puanlar ile bilgisayar ve internet kullanımını düzeyi ölçeğinden alınan puanlar arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre bilişimi daha fazla etik kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Genç, Kazez ve Fidan(2013) ile Zeybek(2011) tarafından gerçekleştirilen araştırma ile benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmada da kız öğrenciler erkek öğrencilere göre bilişim teknolojilerini kullanımda etik ilkelere daha fazla uymaktadırlar. Ancak Duymaz (2013) ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmasında bilişimin etik kullanımının cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Günay ve Orhan (2014) tarafından yapılan araştırma sonuçları da erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre

interneti akademik olarak daha fazla usulsüz kullandıkları, Lau ve Yuen (2014)'de kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre interneti daha etik kullandıkları sonucuna ulaşımlardır. Bu sonuçlar, kızların erkeklere göre kurallara daha fazla riayet ettiklerini, erkeklerin kızlara göre daha fazla kuralları ihlal ettiklerini göstermektedir.

Yaş ve günlük ortalama bilgisayar kullanım süreleri değişkenlerinin öğrencilerin bilişimi etik kullanımlarını etkilemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bilişimin etik kullanımının, günlük bilgisayar kullanım süresine göre değişiklik göstermemesi Çelen (2012)' in çalışmasından elde ettiği sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Ancak Zeybek (2011) çalışmasında bilgisayar ve internet kullanım süresi fazla olanların bilgisayar ve internet kullanım süresi az olanlara göre bilişim teknolojilerini daha az etik kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç çalışmamızdan elde edilen sonuç ile farklılık göstermektedir.

Aynı zamanda öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımları bilgi düzeyleri ile de bilişim etiği düzeylerinin ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni bu araştırmanın toplumda belli ölçüde eğitim almış, belirli düzeyde bilgi birikimine sahip bireyler olarak görülen üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olması olabilir.

Bilişimin etik kullanım düzeyleri farklı eğitim düzeylerine sahip bireyler üzerinde, farklı öğretim kurumlarında uygulanabilir. Böylece farklı öğretim düzeylerinin bilişimi etik kullanım düzeyi karşılaştırılabilir ve aralarındaki ilişkiler incelenebilir.

Ayrıca öğrencilerin bilişimi etik kullanım düzeylerine etki edebileceği düşünülen farklı değişkenler denenerek yeni araştırmalar yapılabilir.

Her öğretim düzeyinde öğrenim gören öğrenciler genellikle bilgi ve iletişim teknolojilerini aktif olarak kullanmaktadırlar. Bilişimin etik kullanılmaması sonucu bireyde meydana gelecek sosyal ve psikolojik zararlardan bireyleri korumak için yüksek öğretimde verilen Bilişim Etiği dersi ilkökul, ortaokul ve lise düzeyinde okutulabilir. Böylece günümüzde ilkökul düzeyinde bilgisayar ve internet kullanımına başlayan bireyler henüz yolun başında iken bilinçlendirilebilir.

Bilişimin öğrenciler tarafından etik olarak kullanılabilmesinde velilerin bilgi sahibi olması sağlanabilir. Öğrencinin okul dışında bilgisayar ve interneti kullanımının ebeveynin kontrolünde olmasını sağlamak amacıyla öğretmenler veliler ile işbirliği yapabilir, veliler bilgilendirilebilir.

Öğrencilerin bilgisayar ve interneti kullanım alanları olan okul ve evlerde güvenli aile veya güvenli çocuk internet paketleri kullanılarak öğrencilerin bilişimin olumsuz etkilerine maruz kalma düzeyleri azaltılabilir.

KAYNAKÇA

Atabay, S. (2011). *Siber Zorbalık*. "www.tedkarabuk.k12.tr" adresinden alındı (Erişim Tarihi: 03.03.2014).

Atabek, Ü. (2006). İnternette Etik Sorunların Ekonomi Politik Bağlamı. *Küresel İletişim Dergisi*, 1-9.

Avşar, Z., Öngören, G. (2010). *Bilişim Hukuku*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

Bolaç, Ü. M., Güler, G. ve Kartal, Ö. (2012). *internetzorbalig.blogspot.com.tr*. *Siber Zorbalık*: "http://internetzorbalig.blogspot.com.tr/" adresinden alındı (Erişim Tarihi: 03.03.2014)

Bugün (2014). *Bugün Gazetesi*. *İnternet düzenlemesi ile ilgili maddeler TBMM'de kabul edildi*. "http://gundem.bugun.com.tr/internet-tek-tib--haberi/961992" adresinden alındı (Erişim Tarihi:02.03.2014)

Can, A. (2013). SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Çakırel, Y., Görener, A., Dinçer, H. (2009). Etik Ve Bilişim Etiği Arasındaki Farkın Algılanmasına Yönelik Bir Alan Çalışması.1.Uluslararası 5.Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu. Konya.

Çelen, F. K. (2012). Bilgi Ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımında İlköğretim Öğrencilerinin Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Çınar, H. (2011). Eğitimde İnternet Kullanımı ve İnternet Etiği: Büro Yönetimi ve Sekreterlik Programı Öğrencileri Üzerinde Beş Faktör Kişilik Modeli İle Bir Araştırma. *International Journal of Economic and Administrative Studies*.

Dedeoğlu, G. (2004). Gözetleme, Mahremiyet ve İnsan Onuru. *Türkiye Bilişim Derneği Bilişim Dergisi*.

Duymaz, S. H. (2013).Ortaokul Öğrencilerine Yönelik “Bilişim Etiği Öğretim Programı” Uygulaması.Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Arıkan, D. ve Duymaz, S. H. (2014). Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeği’ni Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 318-337.

Genç, Z., Kazez, H., Fidan, A. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Çevrimiçi Etik Dışı Davranışlarının Belirlenmesi. *Akademik Bilişim '2013*. Antalya.

GüvenliNet (2013). *Güvenli İnternet Hizmeti Nedir?:* "http://güvenli.net.org.tr/tr/menu/12-Güvenli_Internet_Hizmeti_Nedir_.html" adresinden alındı (Erişim Tarihi:06.03.2014)

GüvenliWeb (2009). *İnternetin Güvenli Kullanımı İçin Ailelere Tavsiyeler*. "http://güvenliweb.org.tr/anneBabaKilavuz/" adresinden alındı (Erişim Tarihi: 04.03.2014).

Günay, A., Orhan, F. (2014). Üniversite Öğrencilerinin İnternet Tabanlı Akademik Usulsüzlük Nedenlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*.

Gürcan, H. İ. (2002). İnternet Haberciliğinde Etik Değerler. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi* , 39-46.

İhbarWeb (2010). *Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı - İnternet Bilgi İhbar Merkezi:* "http://ihbarweb.org.tr/" adresinden alındı (Erişim Tarihi: 06.03.2014)

İEM(2013). İstanbul Emniyet Müdürlüğü. *Mağdur Olmamak İçin*. "http://sibersuclar.iem.gov.tr/magdur_olmamak_icin.html" adresinden alındı (Erişim Tarihi: 02.03.2014)

Jones, N., & Haigh, C. (2005). *An Overview Of The Ethics Of Cyber-Space Research And The Implication For Nurse Educators*. *Nursery Education* , 3–8.

Kalaycı, Ş. (2010). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Kaplan, T. (2013). *Siber zorbalıkla nasıl mücadele edilir?* "http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/06/27/964415/icerikler/siber-zorbalikla-nasil-mucadele-edilir_500823.html" adresinden alındı (Erişim Tarihi: 04.03.2104)

Karasar, N. (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Lau, W., & Yuen, A. (2014). Internet Ethics of Adolescents: Understanding Demographic Differences. *Computers & Education* , 378–385.

Manvacioğlu, K. (2009). İnternette Kullanıcıların Oluşturduğu Ve Dağıttığı İçeriklerin Etik Açısından İncelenmesi: Sosyal Medya Örnekleri. *Medya ve Etik Sempozyumu*. Elazığ.

Netcraft (2014). *March 2014 Web Server Survey*. <http://news.netcraft.com/archives/category/web-server-survey/> adresinden alındı (Erişim Tarihi: 04.03.2014).

Nor, Y. M., Zamzuri, N. H., & Karim, N. S. (2009). Exploring The Relationship Between Internet Ethics in University Students And The Big Five Model Of Personality. *Computers & Education*, 86–93.

Polisbulteni (2012). *Bilişim Polisinden 24 saat sanal devriye !* "http://www.polisbulteni.com/haber_detay.asp?haberID=3284" adresinden alındı (Erişim Tarihi:03.03.2014).

Sevindik, T. (2011). *Matematik Mühendisliği 2011 Bahar Yarı Yılı Bilişim Ve Etik Ders Notları*. İstanbul.

Söylemez, M.(Ed.) (2011). *Çocuk Eğitime Farklı Bakışlar*. İzmit: Altın Kalem Yayınları.

Symantec (2013). *İnternet Security Threat Report*. "http://www.symantec.com/security_response/publications/threatreport.jsp", adresinden alındı (Erişim Tarihi:04.03.2014).

Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., Er, S. H. (2010). Lise Öğrencilerinin Siber Zorba Davranışlarda Bulunma ve Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 258.

Şener, K. (2013). *Facebook Hesabı Ve Bilişim Hukuku*. "<http://www.kemalsener.av.tr/bilisim-suclari/facebook-hesabi-ve-bilisim-hukuku.html>" adresinden alındı (Erişim Tarihi: 05.03.2014).

TBD. (2010). Türkiye Bilişim Derneği. *Kamu Bilgi İşlem Merkezleri Yöneticileri Birliği Kamu Bilisim Platformu XIII - Bilişim Etiği - Nihai Rapor*. <http://www.tbd.org.tr>. adresinden alındı (Erişim Tarihi:03.03.2014).

TİK. (2013). Türkiye İstatistik Kurumu. *06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı Ve Medya*. "<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866>" adresinden alındı (Erişim Tarihi:04.03.2014).

Turan, S. G. (2013). Siber Akran Zorbalığı Üzerine Bir Araştırma: İstanbul Örneklemi. *Akademik Bilişim Konferansı*. Antalya.

Ünalın, E., Akman, Ö., Gümüş, G., ve Yavuz, A. U. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Elektronik İletişim Araçları Üzerinden Karşılaşmış Oldukları Şiddet Olguları: Bir Ön Çalışma. *XIV. Öğrenci Sempozyumu Çalışma Grubu Raporları*. Ankara.

Eearesocial (2014). *Social, Digital & Mobile in 2014*. "<http://wearesocial.sg/blog/2014/01/social-digital-mobile-2014/>" adresinden alındı (Erişim Tarihi: 04.03.2014).

Yirmibeşoğlu, V. (2010). *İnternet ve Bilişim Suçları*. "<http://www.egeweb.com/internet-vbilisim-suclari-y25.html>" adresinden alındı (Erişim Tarihi: 03.03.2014).

Zeybek, G. (2011). Bilgisayar Meslek Dersi Alan Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilişim Teknolojilerini Kullanmalarının Etik Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.